
Νέα αρχή για την Ελλάδα
Γκίκας Χαρδούβελης
27/09/2010

Το κείμενο αποτελεί απόδοση στα ελληνικά του άρθρου που δημοσιεύθηκε στην Frankfurter Allgemeine Zeitung, την 1^η Σεπτεμβρίου του 2010. Με το κείμενο αυτό επιχειρείται η παρουσίαση του ελληνικού οικονομικού προβλήματος και του προγράμματος οικονομικής σταθεροποίησης που ακολουθεί η ελληνική κυβέρνηση, στη γερμανική κοινή γνώμη.

Εισαγωγή: Από την οικονομική άνθηση στο «κλατάρισμα»

Γκίκας Χαρδούβελης

Η πρόσφατη κρίση χρέους της Ελλάδας εμφανίστηκε -για πολλούς- ως μια έκπληξη. Για 13 συνεχόμενα έτη, από το 1996 έως το 2008, η Ελλάδα διήνυσε μια περίοδο θαυμαστής ανάπτυξης, με την οικονομική δραστηριότητα να αυξάνει με ταχύτερο ρυθμό σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Το μέσο βιοτικό επίπεδο στην Ελλάδα σταδιακά βελτιώθηκε από τα $\frac{3}{4}$ του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 το 1996, στα $\frac{9}{10}$ το 2008. Το οικονομικό αυτό «θαύμα» τερματίστηκε απότομα στα τέλη του 2008 και τώρα η χώρα δείχνει να έχει εισέλθει σε μια νέα εποχή οικονομικής συρρίκνωσης. Το συγκεκριμένο άρθρο ξεκινάει με τη διερεύνηση της οικονομικής ιστορίας των τελευταίων ετών, προκειμένου να ρίξει φως στα αίτια της κρίσης. Στη συνέχεια, αξιολογεί το πρόγραμμα σταθεροποίησης που εφαρμόζει η Ελλάδα και τις πιθανότητες επιτυχίας του.

1. Η χρυσή εποχή που προηγήθηκε της ένταξης στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE)

Η ταχύτατη ανάπτυξη που σημειώθηκε τα προηγούμενα χρόνια, δεν ήταν τυχαία. Οι ρίζες της μπορούν να εντοπιστούν στις αποφασιστικές προσπάθειες της κεντρο-αριστερής κυβέρνησης Σημίτη να διασφαλίσει ότι η Ελλάδα θα πληρούσε τα κριτήρια της συνθήκης του Μάαστριχτ για την ένταξή της στη ζώνη του ευρώ. Συνεπώς, κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90, η Ελλάδα κατόρθωσε να μειώσει το διψήφιο

ποσοστό του πληθωρισμού της και τα δημοσιονομικά ελλείμματα και να θέσει υπό έλεγχο το ρυθμό αύξησης του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Η συνακόλουθη μείωση των επιτοκίων της αγοράς, η τόνωση του επιχειρηματικού κλίματος και η ευφορία που συνόδευε τις νέες συνθήκες σταθερότητας της ΟΝΕ, έφεραν μια τεράστια αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, αύξησαν το δανεισμό των νοικοκυριών και οδήγησαν σε άνοδο της κατανάλωσης και της ανάπτυξης. Ως μέλος της ευρωζώνης, η Ελλάδα απολάμβανε σχετική μακροοικονομική σταθερότητα με χαμηλό πληθωρισμό, ένα σταθερό νόμισμα και μια δημοσιονομική πολιτική που καθοριζόταν από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

2. Η αποτυχία εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων φύτεψε τους σπόρους για το σημερινό μπλέξιμο

Η είσοδος στην ζώνη του ευρώ, άνοιξε τη χώρα σε ένα πεδίο νέων προκλήσεων. Η Ελλάδα έπρεπε να είναι σε θέση να ανταγωνιστεί διεθνώς άλλες χώρες, χωρίς τη δυνατότητα χρήσης των μακροοικονομικών εργαλείων των επιτοκίων και των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η χώρα έπρεπε να δημιουργήσει μια αποδοτική, ευέλικτη οικονομία, όπου θα επικρατεί η διαφάνεια, να εξαλείψει τις δημόσιες σπατάλες, να περιορίσει τη γραφειοκρατία, να συλλάβει την ευρέως διαδεδομένη φοροδιαφυγή, να εξορθολογήσει το ασφαλιστικό σύστημα και να ανοίξει τις αγορές της στον ανταγωνισμό, μακριά από τις ολιγοπωλιακές πρακτικές μερικών ομάδων συμφερόντων. Ωστόσο, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις θίγουν ένα μωσαϊκό ομάδων συμφερόντων, είτε ακόμη και με έναν ορισμένο τρόπο ζωής. Η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων αποδείχθηκε δύσκολη, καθώς απαιτούσαν, όχι μόνο πολιτική βούληση, αλλά και την ισχυρή κοινοβουλευτική πλειοψηφία του κυβερνώντος κόμματος.

Όταν η κυβέρνηση Σημίτη επιχείρησε να εξορθολογίσει το συνταξιοδοτικό σύστημα, το 2001, τα εργατικά συνδικάτα αντέδρασαν - σε μεταρρυθμίσεις οι οποίες, με τα σημερινά δεδομένα, ήταν ανώδυνες - και οδήγησαν ένα εκατομμύριο ανθρώπους, ή το ένα δέκατο του συνολικού πληθυσμού, σε μαζικές διαδηλώσεις στην Αθήνα. Δεδομένης της περιορισμένης πλειοψηφίας της στη Βουλή, η κυβέρνηση έκανε πίσω. Η κεντροδεξιά κυβέρνηση Καραμανλή εξασφάλισε ξεκάθαρη εκλογική νίκη το Μάρτιο του 2004 υποσχόμενη μεταρρυθμίσεις, αλλά, περιέργως, δεν εφάρμοσε την προεκλογική ατζέντα των αλλαγών, παρά τη μεγάλη κοινοβουλευτική της πλειοψηφία. Ο πληθωρισμός στη χώρα αυξήθηκε και παρέμενε σταθερά υψηλότερα από το μέσο όρο της ευρωζώνης, η διεθνής κατάταξη της χώρας όσον αφορά την ανταγωνιστικότητά της βούλιαξε, ενώ το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε σε πρωτοφανές ιστορικό μέγιστο. Το Σεπτέμβριο του 2007, η κατάσταση χειροτέρευε απότομα. Η κοινοβουλευτική πλειοψηφία διαβρώθηκε και η δεύτερη τετραετία της κυβέρνησης Καραμανλή ξεκίνησε ένα όργιο δαπανών, εγκαταλείποντας πρακτικά τη δημοσιονομική σύνεση. Οι δημοσιονομικές δαπάνες ως ποσοστό επί του μεγέθους της οικονομίας, εκτοξεύτηκαν σε υψηλά επίπεδα ρεκόρ, πέντε ποσοστιαίες μονάδες πάνω από το μέσο όρο των τελευταίων 25 ετών.

3. Η διεθνής κρίση αποκάλυψε την υφιστάμενη κατάρρευση της δημοσιονομικής πειθαρχίας

Η παγκόσμια ύφεση επέφερε μια ήπια ύφεση στην Ελλάδα το 2009. Αυτή ήταν η πρώτη ύφεση στη διάρκεια των τελευταίων 16 ετών. Αν και αρχικά ήπια, η ύφεση παρόξυνε το δημοσιονομικό έλλειμμα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με άλλες χώρες της ΟΝΕ, εξαιτίας της δημοσιονομικής χαλαρότητας. Το τεράστιο έλλειμμα αποκαλύφθηκε το τελευταίο τρίμηνο του 2009, όταν η νέα κυβέρνηση ανέλαβε την εξουσία. Τότε είναι που οι τρεις μεγαλύτεροι οίκοι αξιολόγησης έδωσαν το σήμα. Υποβάθμισαν την Ελλάδα και υποστήριξαν ότι το ελληνικό χρέος μελλοντικά θα μπορούσε εύκολα να γίνει ανεξέλεγκτο λόγω της συρρίκνωσης της οικονομίας και της έλλειψης δημοσιονομικής πειθαρχίας. Το χρέος - ως ποσοστό του ΑΕΠ - το οποίο για μια δεκαετία παρέμενε στο 100% περίπου, βρισκόταν τώρα σε πορεία εκρηκτικής άνοδου. Οι χρηματοοικονομικές αγορές αντιλήφθηκαν τον κίνδυνο που περιέγραφαν

οι οίκοι αξιολόγησης και έγιναν νευρικές, φοβούμενες ότι μια οικονομία που συρρικνώνεται, δεν θα είναι σε θέση να εξασφαλίσει τα έσοδα που απαιτούνται από τη φορολογία για να αποπληρωθούν οι υπεσχημένοι τόκοι και τα κεφάλαια στους κατόχους των ελληνικών κρατικών ομολόγων. Στις αρχές του 2010, οι αγορές εντέλει αρνήθηκαν να δανείσουν στο ελληνικό κράτος περισσότερα κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των αναγκών του. Παράλληλα, οι ελληνικές τράπεζες, αν και παρέμεναν υγιείς και κερδοφόρες, με ισχυρή κεφαλαιακή βάση, δεν μπορούσαν ούτε αυτές να δανειστούν από τη διεθνή διατραπεζική αγορά. Ο φόβος για το ελληνικό κράτος, μεταμορφώθηκε σε φόβο για οποιοδήποτε ελληνικό εταίρο. Τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα στράφηκαν στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) προκειμένου να αντλήσουν ρευστότητα.

Έως τον Απρίλιο του 2010, το ελληνικό κράτος δεν είχε καμία άλλη διέξοδο πέραν της χρεοκοπίας, επιλογή που θα οδηγούσε τη χώρα σε βαθιά ύφεση και στον κίνδυνο εξάπλωσης του προβλήματος στην Ευρώπη, επιφέροντας την πιθανή διάλυση της ευρωζώνης. Το πρόβλημα της Ελλάδας, έγινε πρόβλημα της ΟΝΕ, καθώς πολλές τράπεζες της ευρωζώνης διακρατούσαν ένα μεγάλο αριθμό ελληνικών κρατικών τίτλων στα χαρτοφυλάκιά τους και καθώς οι φόβοι της αγοράς εξαπλώθηκαν και στις άλλες οικονομίες της νότιας Ευρώπης.

Τότε, στις αρχές του Μαΐου, οι χώρες-μέλη της ΟΝΕ, σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), αποφάσισαν να δώσουν στην Ελλάδα ένα πακέτο στήριξης ύψους 110 δισεκ. ευρώ και με ένα υψηλό επιτόκιο - όσον αφορά το ευρωπαϊκό τμήμα του δανείου, το οποίο καθορίστηκε σε τουλάχιστον τρεις ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τα επιτόκια δανεισμού των χωρών μελών της ΟΝΕ που συνεισφέρουν στο πακέτο. Το δάνειο παρέχεται σε δόσεις και συνοδεύεται από αυστηρούς και αλληλοδιάδοχους όρους, που περιλαμβάνονται σε ένα χρονοδιάγραμμα μεταρρυθμίσεων για τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Χάρη στο δάνειο, η Ελλάδα δεν θα χρειαστεί να δανειστεί από τη διεθνή αγορά για περίπου δύομισή χρόνια. Με αυτό τον τρόπο εξασφάλισε ένα περιθώριο χρόνου που θα της επιτρέψει να διευθετήσει τα προβλήματα του δημοσίου τομέα και να εξυγιάνει την οικονομία.

4. Η ελληνική κοινωνία συνειδητοποιεί την ανάγκη πειθαρχίας

Δεν θα είναι εύκολο να τεθεί υπό έλεγχο η κατάρρευση των δημοσιονομικών. Ούτε θα είναι εύκολο να ανακτηθεί η αξιοπιστία της χώρας έναντι των Ευρωπαίων εταίρων και των χρηματαγορών. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε την αξιοσημείωτη μεταβολή που πραγματοποιείται σήμερα στην ελληνική κοινωνία. Όταν ο πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου απηύθυνε δημόσιο διάγγελμα αμέσως μετά τις συναντήσεις του Φόρουμ Οικονομικής Πολιτικής στο Νταβός της Ελβετίας, και μίλησε για πάγωμα των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων και αύξηση του ειδικού

φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα, 2 στους 3 Έλληνες αντέδρασαν θετικά! Αυτό είναι μεγαλύτερο ποσοστό από εκείνο που τον ψήφισε στις εκλογές του Οκτωβρίου του 2009.

Αυτή η στήριξη της πολιτικής λιτότητας και του ελέγχου των δημόσιων οικονομικών συνεχίζει να υφίσταται, ακόμη και αφού τα μέτρα μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος έχουν γίνει αισθητά από τους Έλληνες, μετά τη μείωση ή κατάργηση του δώρου Πάσχα. Φαίνεται ότι ο μέσος Έλληνας κατανοεί πολύ καλά τη βαθιά τρύπα στην οποία έχει βυθιστεί η χώρα και αποζητά ειλικρινά έναν καλό πολιτικό-διαχειριστή που θα βάλει σε τάξη τον δημόσιο βίο. Ο κόσμος φαίνεται να έχει απηυδήσει μετά από τις χρόνιες σπατάλες, τη φοροδιαφυγή, τις ανεπάρκειες του δημοσίου τομέα και από ένα οικονομικό σύστημα που δεν επιβραβεύει τη σκληρή δουλειά και τη συμπεριφορά που τηρεί τους νόμους και τους κανόνες. Αυτός είναι ο λόγος που οι διαδηλώσεις κατά των δραστηκότητας μεταρρυθμίσεων του ασφαλιστικού συστήματος προσέλκυσαν μόνο το ένα εικοστό του συνόλου των διαδηλωτών του 2001.

5. Η δημοσιονομική σταθεροποίηση ξεκίνησε

Η σχεδιαζόμενη δημοσιονομική σταθεροποίηση είναι δραστική. Τα μέτρα είναι πιο φιλόδοξα από την αναμενόμενη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, αφήνοντας ένα περιθώριο για περιορισμένη διολίσθηση από το στόχο. Έως τώρα, στο πρώτο εξάμηνο του έτους, η κυβέρνηση βρίσκεται εντός των στόχων της για τον ετήσιο προϋπολογισμό, έχοντας περικόψει το έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης κατά περισσότερο από 40%. Από καθαρά τεχνική άποψη, οι νομοθετικές ρυθμίσεις για τη μείωση των δαπανών είναι ευκολότερες, καθώς είναι ευθείες και άμεσα υλοποιήσιμες. Η κυβέρνηση περιέκοψε τον 13^ο και τον 14^ο μισθό των δημοσίων υπαλλήλων και των συνταξιούχων, καθώς και πολλά άλλα εισοδήματα. Ο νέος βασικός μισθός και το νέο ασφαλιστικό νομοσχέδιο για το 2010, στο νέο προϋπολογισμό της κεντρικής κυβέρνησης, είναι μειωμένα κατά 15% σε σχέση με το 2009! Για μερικά επαγγέλματα, όπως του καθηγητή πανεπιστημίου, η περικοπή του μισθού ανέρχεται στο 30%!

Αναφορικά με τις δαπάνες, υπάρχει ακόμη ένα πρόσθετο μεγάλο περιθώριο για περικοπή κόστους, χωρίς να επηρεάσει τις υπηρεσίες που παρέχονται από το δημόσιο τομέα. Το εθνικό σύστημα υγείας αποτελεί μια μεγάλη πηγή σπατάλης, μαζί με την τοπική αυτοδιοίκηση και τις ΔΕΚΟ. Η κυβέρνηση έχει λάβει πολλά συγκεκριμένα μέτρα για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, όπως η ανάθεση του οικονομικού ελέγχου των μεγαλύτερων κρατικών νοσοκομείων και επιχειρήσεων σε διεθνείς ελεγκτικές εταιρίες, ο περιορισμός του αριθμού των νομαρχιών σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, ή ο αυστηρότερος έλεγχος των δαπανών του Δημοσίου με την ίδρυση της Ενιαίας Αρχής Πληρωμών από το υπουργείο Οικονομικών.

Όσον αφορά τα έσοδα, η είσπραξη φόρων είναι πολύ δυσκολότερη. Η κυβέρνηση αύξησε το φόρο στην ακίνητη περιουσία, καθώς και το ΦΠΑ από 19% στο 23%. Η πρώτη αύξηση του ΦΠΑ εφαρμόστηκε στα μέσα Μαρτίου και η δεύτερη την 1^η Ιουλίου. Τα έσοδα δεν αναμένεται να αυξηθούν με τον ρυθμό αύξησης των φόρων, αλλά το αποτέλεσμα αυτών των μέτρων κρίνεται μέχρι στιγμής ως θετικό και σταδιακά θα βελτιωθεί.

6. Κρυμμένα «μαξιλάρια» ασφαλείας

Αναφορικά με τα έσοδα, η κυβέρνηση έχει λάβει δύο συμπληρωματικά μέτρα ασφαλείας: Πρώτον, ο νέος φορολογικός νόμος παρέχει τη δυνατότητα εντοπισμού μεγάλου μέρους των αδήλων εισοδημάτων των ελεύθερων επαγγελματιών. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες αντιπροσωπεύουν το 36% του εργατικού δυναμικού, αλλά η συνεισφορά τους στο σύνολο της φορολογίας φυσικών προσώπων ανέρχεται σε ποσοστό μόνο 4%! Από το 2011, το επίπεδο διαβίωσης - το οποίο είναι καταγεγραμμένο στα ηλεκτρονικά συστήματα της Εφορίας - θα αποτελεί τεκμήριο για τον καθορισμό ενός ελάχιστου εισοδήματος και κατά συνέπεια ενός ελάχιστου φόρου που θα υποχρεούνται να καταβάλουν, ασχέτως με το τί δηλώνουν.

Δεύτερον, ένα μεγάλο μέρος των διαφυγόντων εσόδων από τον ΦΠΑ των επιχειρήσεων, έχει αρχίσει να καταγράφεται λόγω του μέτρου για τις αποδείξεις. Η κυβέρνηση ξεκίνησε μια «φορολογική επανάσταση» ανακοινώντας στους πολίτες ότι δικαιούνται φοροαπαλλαγές για τα πρώτα 12.000 ευρώ δηλωθέντος εισοδήματος, εάν συλλέξουν λιανικές αποδείξεις. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να αποκαλύψουν ένα μεγαλύτερο μέρος των πραγματικών τους εσόδων και περιορίζεται η μη απόδοση του ΦΠΑ. Ως πρόσθετο όφελος αυτής της πρακτικής, καταγράφεται και ένα μέρος της παραοικονομίας.

7. Ριζικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

Η κυβέρνηση ξεκίνησε πρώτα με την αντιμετώπιση των δυσκολότερων μεταρρυθμίσεων, προκειμένου να αποφευχθεί η κόπωση των πολιτών από τα μέτρα. Οι αναγκαίες νομοθετικές ρυθμίσεις έχουν ήδη ψηφιστεί. Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση αναμένεται να εξοικονομήσει 10 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ ετησίως για δημόσιες ασφαλιστικές δαπάνες, για τα επόμενα 50 χρόνια! Ο νέος ασφαλιστικός νόμος τοποθετεί την Ελλάδα στο μέσο όρο της ευρωζώνης όσον αφορά τις μελλοντικές αυξήσεις των συνταξιοδοτικών δαπανών του κράτους. Δεν υφίστανται πλέον «παράθυρα» για το συνταξιοδοτικό όριο ηλικίας των 65 ετών, το οποίο μπορεί να προσαρμόζεται ανοδικά στο μέλλον σε αντιστοίχιση με το προσδόκιμο ζωής. Η πρόωρη συνταξιοδότηση - πριν από τα 60 έτη - επιβαρύνεται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από πριν. Το ύψος της σύνταξης θα καθορίζεται από τις συνολικές ασφαλιστικές συνεισφορές και η ελάχιστη περίοδος καταβολής συνεισφορών αυξήθηκε στα 40 χρόνια, από 37.

Δραστικές είναι και οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας και στοχεύουν στην αύξηση της ευελιξίας και της απασχόλησης. Ο βασικός μισθός για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας εργαζόμενους, μειώνεται κατά 20%. Η κεντρική διαπραγμάτευση εξισορροπείται και συμπεριλαμβάνονται ρυθμίσεις στις συμβάσεις σε περιοχές με υψηλή ανεργία, που δίνουν τη δυνατότητα για μισθούς χαμηλότερους από τον βασικό. Στις μεσαίες επιχειρήσεις δόθηκε η δυνατότητα αύξησης του επιτρεπτού ποσοστού μαζικών μηνιαίων απολύσεων στο 5% από το σημερινό 2% και επεκτάθηκε η χρήση των συμβάσεων εργασίας περιορισμένου χρόνου και μερικής απασχόλησης. Παράλληλα, δίνεται μεγαλύτερη δυνατότητα στο επίπεδο της επιχείρησης να διαπραγματεύεται μισθούς, που συνδέουν την αμοιβή με την παραγωγικότητα.

Η κυβέρνηση επιταχύνει παράλληλα τις μεταρρυθμίσεις στις αγορές προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών), νωρίτερα από το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα. Στόχος της είναι να απελευθερώσει την αγορά και να αντιμετωπιστούν τα αδικαιολόγητα προνόμια ειδικών επαγγελματικών ομάδων, όπως οι οδηγοί φορτηγών, οι λογιστές, οι δικηγόροι, οι φαρμακοποιοί, κ.λπ. Οι αλλαγές αναμένεται να τονώσουν τον ανταγωνισμό στους κλάδους προϊόντων και υπηρεσιών, να βελτιώσουν την αποδοτικότητα και να οδηγήσουν σε σημαντική αύξηση του ΑΕΠ. Η κατάργηση των ολιγοπωλιακών δομών θα μειώσει επίσης τον πληθωρισμό στο μέσο όρο της ευρωζώνης. Το πρόβλημα του πληθωρισμού παραμένει άλυτο, όπως φάνηκε από την πρόσφατη άνοδό του, λόγω της αύξησης του ΦΠΑ. Η ατζέντα της κυβέρνησης περιλαμβάνει ακόμη ιδιωτικοποιήσεις, αλλά μέχρι στιγμής η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων δεν έχει προωθηθεί. Εκτιμώ ότι το θέμα των ιδιωτικοποιήσεων θα αποτελέσει προτεραιότητα από το φθινόπωρο, όταν η πολιτική ατζέντα θα επικεντρωθεί στις πολιτικές για την ενίσχυση της ανάπτυξης.

8. Πότε και πώς θα τελειώσει η ύφεση;

Η μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων κοντά στο μηδέν, δεν αρκεί για να εγγραφεί την επιτυχία του προγράμματος εξυγίανσης. Όσο υφίστανται ελλείμματα, θα προστίθενται στο προϋπάρχον ονομαστικό χρέος και όσο συρρικνώνεται η οικονομία, το ύψος αυτού του ονομαστικού χρέους θα αυξάνει σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας. Το δημοσιονομικό πρόβλημα της Ελλάδας αποτελεί επίσης πρόβλημα ανάπτυξης. Οι αγορές θα σταματήσουν να ανησυχούν για την πιθανότητα χρεοκοπίας μόνο όταν η οικονομική μεγέθυνση επανέλθει επαρκώς ισχυρή, ούτως ώστε να σταθεροποιήσει το χρέος - ως ποσοστό του ΑΕΠ - και στη συνέχεια να αρχίσει να το μειώνει.

Η δραστική μείωση των μισθών του δημόσιου τομέα και των συντάξεων και το πάγωμα των μισθών στον ιδιωτικό τομέα, μειώνουν την κατανάλωση, ειδικά τη ζήτηση για τα διαρκή αγαθά, όπως αυτοκίνητα, έπιπλα, ηλεκτρονικά είδη. Αυτό έχει δραστικές επιπτώσεις στην εγχώρια παραγωγή και ακόμη μεγαλύτερη στις εισαγωγές, καθώς τα περισσότερα διαρκή αγαθά είναι εισαγόμενα. Το καταναλωτικό κλίμα βρίσκεται σε ελεύθερη πτώση και το επιχειρηματικό κλίμα έχει υποχωρήσει σημαντικά. Οι επενδύσεις στον ιδιωτικό τομέα μειώνονται για 11^ο συνεχόμενο τρίμηνο, ενώ η αγορά ακινήτων έχει παγώσει και οι τιμές έχουν υποχωρήσει. Η ανεργία αυξάνει, έχοντας ήδη ανέλθει στο 12%. Αναμένω ότι η ύφεση θα συνεχιστεί για τουλάχιστον εννέα μήνες, προτού η οικονομία σταθεροποιηθεί στο δεύτερο εξάμηνο του 2011. Το 2012 είναι το πρώτο έτος που θα μπορούσε κανείς ρεαλιστικά να αναμένει ότι η ελληνική οικονομία θα καταγράψει κάποιο θετικό ρυθμό μεγέθυνσης. Αυτό είναι το θετικό σενάριο, σύμφωνα με το οποίο η ανάπτυξη θα οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής και στην πιθανότητα ότι έως το 2015, το επίπεδο διαβίωσης των Ελλήνων θα έχει επανέλθει στο επίπεδο προ του 2008,

δηλαδή πριν την αρχή της ύφεσης. Κατά συνέπεια, εάν όλα πάνε καλά, οι έλληνες θα χάσουν επτά χρόνια ανάπτυξης.

Οι παράγοντες που θα μπορούσαν να βγάλουν την οικονομία από την ύφεση, είναι η αύξηση των καθαρών εξαγωγών και οι επενδύσεις. Οι εξαγωγές αυξάνουν, χάρη στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, την πτώση των καθαρών μισθών και την υποχώρηση της ισοτιμίας του ευρώ. Οι εισαγωγές μειώνονται σημαντικά, έχοντας ήδη υποχωρήσει κατά 14% το 2009 και πιθανώς ένα πρόσθετο 20% συνολικά για τη διετία 2010-11. Οι επενδύσεις ενδέχεται να αντιστρέψουν την πτωτική τους πορεία μόλις σταθεροποιηθεί το οικονομικό κλίμα και εφαρμοστούν οι κυβερνητικές μεταρρυθμίσεις, απορροφηθούν τα κεφάλαια της ΕΕ και, κυρίως, εάν η κυβέρνηση κατορθώσει να προσελκύσει ιδιωτικά κεφάλαια με έξυπνους τρόπους, όπως μέσω των Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), των προγραμμάτων κατασκευής και διαχείρισης μεγάλων έργων, ή με μακροχρόνιες συμφωνίες για τη χρήση δημόσιων εκτάσεων. Υπάρχει ένα μεγάλο απόθεμα ελληνικών ιδιωτικών κεφαλαίων που παραμένουν αναξιοποίητα σε ελληνικές ή ξένες τράπεζες, εν αναμονή επικερδών ευκαιριών και ενός ευνοϊκότερου επιχειρηματικού κλίματος. Ο ελληνικός ιδιωτικός τομέας δεν είναι υπερδανεισμένος και δεν θα πρέπει να συγκρίνεται με τον δημόσιο τομέα.

Έχοντας επιτύχει τη δημοσιονομική πειθαρχία, αναμένω ότι η κυβέρνηση θα στρέψει σύντομα την προσοχή της στο πώς να επανεκκινήσει την ανάπτυξη της οικονομίας. Ο μόνος τρόπος να αντιστραφεί η κατάσταση της οικονομίας, είναι εάν ο δημόσιος τομέας σταματήσει να λειτουργεί αυθαίρετα απέναντι στα υγιή τμήματα του ιδιωτικού τομέα και αρχίσει να λειτουργεί συμπληρωματικά, αντί να τιμωρεί τις επιχειρήσεις θέτοντας γραφειοκρατικά και άλλα εμπόδια. Η καλύτερη οργάνωση του δημόσιου τομέα θα μπορούσε να οδηγήσει σύντομα προς αυτήν την κατεύθυνση. Στο μεταξύ, δεν αποκλείεται να δούμε να κυριαρχούν στην πολιτική ατζέντα των επόμενων έξι μηνών συζητήσεις για την παροχή ειδικών φοροελαφρύνσεων, ή άλλων κινήτρων για την τόνωση των επενδύσεων.

9. Μπορεί να επανέλθει η μακροχρόνια οικονομική μεγέθυνση;

Πέρα από τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, η σημαντικότερη παράμετρος για την επιτυχία του προγράμματος σταθεροποίησης είναι η μακροχρόνια ικανότητά της να παράγει έσοδα και πλούτο. Η μακροχρόνια οικονομική μεγέθυνση θα εξαρτηθεί κυρίως από την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγικότητας την περίοδο 2000-2009, ήταν τριπλάσια από την αντίστοιχη αύξηση στην Γερμανία, την Ισπανία ή την Πορτογαλία. Στο μέλλον, δεν αποκλείεται να επιτευχθούν και αντίστοιχες επιδόσεις σε συνδυασμό με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη θα μπορούσε να προέλθει από πολλές διαφορετικές

πηγές. Πρώτον, η κινητικότητα των κεφαλαίων στην ελληνική οικονομία παραμένει κάτω από το μέσο όρο της ευρωζώνης, γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω ενίσχυση της επενδυτικής δραστηριότητας στο μέλλον. Δεύτερον, η μείωση του πραγματικού μισθού θα εξαλείψει τις παλαιότερες απώλειες στην ανταγωνιστικότητα. Αυτό, σε συνδυασμό με την υποτίμηση του ευρώ, θα μπορούσε να τονώσει τον κλάδο των εξαγωγών για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τρίτον, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις θα επιφέρουν τεράστια οφέλη με όρους οικονομικής αποδοτικότητας, καθώς η διαφάνεια και η διαμόρφωση ενός πεδίου ισότιμης μεταχείρισης και τήρησης των κανόνων του παιχνιδιού θα κυριαρχήσουν σταδιακά σε όλες τις οικονομικές σχέσεις και καθώς τα αντιπαραγωγικά τμήματα του δημοσίου τομέα θα συρρικνώνονται. Τέλος, η καταγραφή της παραοικονομίας, εκτός από τα προφανή οφέλη για την αύξηση των εσόδων, θα οδηγήσει και σε μια ανοδική αναθεώρηση του ΑΕΠ. Η διαδικασία αυτή θα αποκαλύψει ότι το ύψος του χρέους δεν είναι τόσο δυσβάσταχτο και μη διατηρήσιμο όσο φαίνεται σήμερα στα χαρτιά.

10. Συμπέρασμα

Η ελληνική κρίση δεν είναι η αρχή του τέλους για τους πολίτες της χώρας, αλλά αντιπροσωπεύει ένα νέο ξεκίνημα. Σήμερα, είναι η απαρχή μιας νέας εποχής για την ελληνική οικονομία. Οι κίνδυνοι είναι μεγάλοι και δεν θα πρέπει να υποτιμηθούν, αλλά και οι προκλήσεις δεν είναι ανυπέρβλητες. Η κρίση και η άγρυπνη επίβλεψη της ΕΕ και του ΔΝΤ, ωθούν τη χώρα να καταπιαστεί επιτέλους με τα μακροχρόνια διαρθρωτικά της προβλήματα και να τα επιλύσει, ενισχύοντας τη δημόσια συναίνεση. Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να επιτύχει επειδή είναι μια χώρα με ισχυρό και μη υπερδανεισμένο ιδιωτικό τομέα, με την πλειονότητα των κατοίκων της να εργάζονται σκληρά και να επιθυμούν να διακριθούν.

Ωστόσο, την ίδια στιγμή, τυγχάνει να είναι μια χώρα με αντιπαραγωγικό, ανοργάνωτο και σπάταλο δημόσιο τομέα, του οποίου η αυθαίρετη και αργοκίνητη συμπεριφορά έχει δημιουργήσει με τα χρόνια μια κουλτούρα διαφθοράς και ανυπακοής. Σήμερα, η ελληνική κοινωνία έχει ωριμάσει και συνειδητοποιήσει αυτές τις ανεπάρκειες και διψά για μια νέα αρχή. Η χώρα είναι τυχερή στην ατυχία της, καθώς η κρίση προέκυψε μετά τις γενικές εκλογές. Κατά συνέπεια, η νέα κυβέρνηση έχει την πολιτική δύναμη να εφαρμόσει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, συν το ότι θα έχει όλο το χρονικό περιθώριο που της παρέχει η θητεία της, έτσι ώστε να είναι παρούσα στο μέλλον, για να αρχίσει να αποκομίζει τα οφέλη αυτής της προσπάθειας.

*** Ο Γκίκας Χαρδούβελης είναι είναι Τακτικός Καθηγητής στο Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς**

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ – on line version
ΤΕΥΧΟΣ 38 www.metarithmisi.gr

Εκτύπωση στις 30/09/2010
Από την ιστοσελίδα **Μεταρρύθμιση**
www.metarithmisi.gr/el/sx_printText.asp?textID=1287